

Нещо за малкия креслив орел

Костадин Няголов

Става дума за малкия креслив орел (*Clanga pomarina* = *Aquila pomarina* Brehm, 1831). Счита се, че в страната към момента гнездят между 350 и 400 двойки. Затова и у нас той е защитен от Закона виг. Средно голям орел с дължина на тялото

55 – 65 см, с размах на крилата 143 – 168 см и тегло 1,2 – 2 кг. Гнездата са разположени основно на широколистни видове дървета (по-рядко на излолистни) на различна височина (между 5 и 25 метра), но обикновено са високо. Гнездото си строи сам, но заема и стари гнезда на мишелови (*Buteo buteo*), големи ястреби (*Accipiter gentilis*), черни щъркели (*Ciconia nigra*).

В България се срещат 11 вида орли и често на страниците на списание „Природа“ за тях се пише като за силно застрашени и дори изчезващи или вече изчезнали видове. Има обаче и един вид орел, който е със статут на „слабо засегнат“ в червения списък на IUCN, а през есента по Черноморския прелетен път (Via Pontica) могат да се наблюдават десетки хиляди от тези красиви грабливи птици. Все пак това не означава, че той не е уязвим от човешката дейност, заради което е включен в редица природозащитни документи, като действието им се отнася и до нашата популация.

Двойките са многоамни. Женските обикновено снасят по 2 (рядко 1 или 3) яйца в края на април и началото на май – бели, с кафеникави шарки и петна, с размери 63x53 мм. Мътят и двамата родители в продължение на 37 – 42 дни. От измътените

малки обикновено оцелява само едното (поради недохранване и агресия от по-голямото – включително канибализъм), в много редки случаи биват отглеждани 2 орлета. Малките остават в гнездото около 2 месеца, но все още са зависими от родителите си за около 80 дни.

Оперението на младите варира от светли до съвсем тъмни (почти черни) птици, но като правило младите са

по-светли. На тила си имат белезникаво петно, отгоре на крилете две тънки ивици, а също и второ светло петно на гърба, което се вижда при реещ полет. Идентификационен белег (при възрастни и при млади) е широката сравнително къса и заоблена опашка, както и увисналия надолу профил на крилете, ясно видим при реење и планиране.

Храната се състои от гребни гръбначни животни (по-рядко едри, като зайци) – лалугери, птици, земноводни, насекоми, понякога и мърша. Ловува като се рее ниско над земята и претърсва терена за плячка. В други случаи стои на земята и може да бяга бързо, подобно на щъркелите, в преследване на гризачи, земноводни, влечуги и насекоми. В степите при с. Българево, Каварненско, наблюдавах интересен случай на възрастна птица, която тичаше между ветрогенераторите, ловеше и се хранеше с бръмбари. Нерядко малкият креслив орел стои кацнал на върха на високо гърво или скала и зорко наблюдава района за появата на подходяща плячка.

В Сакар е установено хранене с таралежи, което е пример за приспособяване и адаптация към конкретни мест-

Константин Няголов е завършил ветеринарна медицина в Стара Загора. Работил е като уредник на природонаучния музей в Карнобат и на резерват „Атанасовско езеро“ край Бургас, както и по различни проекти и програми. Интересите му са в областта на орнитологията, ботаниката, природозащитата и др. Автор и съавтор на няколко книги и десетки научни и научнопопулярни статии. Фотограф анималист и орнитолог.

Често в гнездото има само по едно яйце, но обикновено са две

ни условия. В дивата природа малките кресливи орли живеят до 20 – 25 години. Смъртността при младите обаче достига до 35% и до 5% при възрастните, което определя средната продължителност на живота на вида на 8 – 10 години.

Известни са и хибриди (от смесени двойки) с големия креслив орел (*Aquila clanga* Pallas, 1811). В България малкият креслив орел е гнездящ, прелетен, частично зимуващ и транзитно мигриращ. Ежегодно през пролетта и особено през есента по Черноморския прелетен път (Via Pontica)

Малките се излюпват след 37– 42 дни мътенe, като обикновено оцелява само едно

през въздушните „коридори“ при Варна и Бургас се концентрират и преминават големи миграционни потоци от хиляди малки кресливи орли. В някои години и отделни дни те достигат съответно повече от 40 хиляди индивида за сезон и над 14 хиляди за един ден (което се случва обикновено в края на септември и началото на октомври. През изминалите години по време на мониторинг на миграцията на реещи се видове многократно съм се наслаждавал на това забележително природно зрелище основно

на територията на резерват „Атанасовско езеро“ при Бургас. Европейската популация на вида зимува в Източна Африка.

Ето и други лични наблюдения относно гнезденето на този вид. Един мой познат животновъд знаейки, че се интересувам от птици, преди години ме заведе да ми покаже едно гнездо на орел. Оказа се, че то е на малкия креслив орел. Намираще се в смесена широколистна гора между селата Зимен и Раклиново, област Бургас. Беше голям късмет, че гнездото се намираще необичайно ниско и беше лесно достъпно – само на 3 – 4 метра над земята във влажно и сенчесто дъре на дебел и стар габър (*Carpinus betulus*). В следващите 7 години (1985 – 1992) редовно посещавах гнездото, което беше все на едно и също място. Орлите обикновено имат по няколко резервни гнезда, които регулярно редуват при гнездене, но

тази двойка не правеше това. В тези по-необичайни условия женската снасяше само по едно яйце, а не две (кото е характерно за вида). Единствено през 1991г. двойката имаше две яйца и съответно две малки в пухово оперение на 19.06.1991г. За съжаление повече не можах да посетя гнездото и остана неизвестно дали и двете малки са били отгледани.

През тези години имаше и случаи на неуспешно гнездене. През 1996 г. яйцето по неизвестни причини изчезна, а на

следващата година беше неоплодено или с мъртъв зародиш, защото птиците го изоставиха и то флукутираше при разклащане. На няколко пъти успях да опръстения младите малки в подходящ момент преди излитане, което обикновено се случваше в първата седмица на август. Друг интересен факт беше, че в гнездото не съм намирал никаква група плячка за храна освен цели или разкъсани обикновени сънливци (съсели) (*Myoxus glis*). Не е

ясно по какъв начин родителите са ловили тези гризачи в клоните на дърветата, защото орлите не са толкова повратливи, бързи и маневрени в горски условия, каквито са например ястребите. В гнездото винаги имаше свежи зелени клонки с листа от гъб и груги широколистни видове, които след изсъхването им бяха покривани с нови такива.

Орнитолозите и до ден днешен не са съвсем сигурни защо грабливите видове птици правят това. Има редица мнения, идеи и предположения – примерно за поддържане на по-висока влажност в гнездото, необходима за нормалното измътване на яйцата, или пък като репелент или инсектицид. Аз на няколко пъти виждах доста едри, приличащи на мухи (неопределени от мен) видове паразити (пухояди или кръвосмучещи),

За две месеца малките укрепват, но и след това се нуждаят от грижи

Снимки: Костадин Няголов

които се криеха в оперението на малките. Представените снимки в настоящата статия са именно от това интересно гнездо.

Факторите, които могат да окажат отрицателно въздействие върху числеността на вида са дърводобивът, при който биват отсичани не само дърветата с гнезда, но има и оголване на цели участъци от гората, заема на гагена двойка. Освен това птиците са притеснявани от лов, туризъм, браконьерство, от строителство, конкуренция за храната с царския орел (*Aquila heliaca*) и др. Макар и да не е непосредствено застрашен, трябва да се знае, че малкият креслив орел е защитен от Закона за биологичното разнообразие, включен е в Червената книга на Република България, както и в Бернската и Бонската конвенции. ■